

- **USA-Afro.** Sorte oratorer taler på en anden måde end hvide oratorer. Martin Luther King er bare ét eksempel på sorte talere med en stil der ikke bare er personlig, men også kulturelt bestemt. Artiklens forfattere forklarer her hvad der adskiller afro-amerikansk retorik fra den europæiske retoriske tradition.

SORT TALE

Af *Ronald L. Jackson II* og *Elaine Richardson*

Kan man tale om sort retorik, en retorik der er særlig for talere og debattører med afro-amerikansk baggrund? Det mener vi. I denne artikel vil vi forsøge at undersøge det særegne ved afro-amerikansk retorik ved at sammenligne den med den traditionelle opfattelse af retorik og forklare forskellen på de to traditioner.

Den europæiske retoriks hovedfigur Aristoteles skriver at retorik er evnen til i enhver given sag at finde frem til de mest overbevisende momenter. Vi definerer afro-amerikansk retorik anderledes. Afro-amerikansk retorik fokuserer ikke så meget på hvordan retoren manipulerer ordene, men i højere grad på hvordan publikum bevæges af veltalte og etisk rigtige ord. Denne opfattelse af retorik kombinerer kultur med karakter, etik, metafysik, spiritualitet, talekunst og verdenssyn.

Fra begge synspunkter – det traditionelle europæiske og det afro-amerikanske – forstås betydningen af retorik bedst i en social, historisk og kulturel sammenhæng. Da den 70-årige Sokrates i 399 f.Kr. var for retten i Grækenland for sin påstået antidemokratiske undervisning, foregik en retssag uden professionelle forsvarere. Det var kutyme i datidens Grækenland at alle anklagede skulle forsvare sig selv. Derfor var det en nødvendighed at den anklagede havde retoriske evner og var politisk klog hvis han skulle have en chance for at blive frikendt. Sokrates besad begge ting, men det reddede ikke hans liv. Alligevel er Platons bog om sagen stadig vigtig for retorikken, ikke så meget på grund af det socio-kulturelle aspekt, men på grund af det den lærer os om den "dygtige" manipulation med ordene. I Aristoteles' *Retorik*

lægges der vægt på at den virkningsfulde tale understøttes af fornuft (*logos*), troværdighed (*etos*) og følelsesappel (*patos*). Læseren præsenteres for en lang liste over hvilke ideer og forestillinger der gør en tale virkningsfuld.

DEN AFRO-AMERIKANSKE TALESITUATION

Den afro-amerikanske måde at drive retorik på er en anden end den traditionelle europæiske. For at forklare det kan man forestille sig retorik som en sætningskonstruktion. En almindelig sætning har et subjekt, et verbum og et objekt. Sætningens elementer kan bruges som metafor for en talesituation med taler, ord og publikum.

I den europæiske retoriske tradition er taleren den handlende, der ligesom subjektet i sætningen styrer talehandlingen, og det er gennem handlingen at publikum påvirkes. Kort sagt manipulerer taleren (subjekt) med ordene (verbum) der så påvirker publikum (objekt). I traditionel afrikansk eller afro-amerikansk retorik er det anderledes. Hvis vi bliver i sætningsmetaforen for at beskrive talesituationen, får ordene status af subjekt, taleren er verbum og publikum er igen objekt, der dog til enhver tid kan fungere som dynamisk subjekt ved at komme med tilråb til taleren. I denne meget komplekse oratoriske sammenhæng er det ordene der handler i forhold til publikum. Taleren er blot det led der skal til for at ordene kan nå publikum.

NOMMO – ORDETS MAGT

I sorte kirker i Amerika finder vi eksempler på den afro-amerikanske traditions retoriske talesituation. En præst kan

Justice

Begins at Home

Begins at Home

Home

sige: "Jeg havde et budskab da jeg kom herhen, men Gud fortæller mig nu at nogen har brug for at høre noget andet, så jeg er ikke sikker på hvad jeg ender med at prædike her i dag. Jeg vil lade Gud styre min tunge og min ånd. Det er ikke mig der taler til jer, det er Gud." Her har ordet magten eller *nommo* (den afrikanske betegnelse for det taltes ord magt). Ordet får sit eget liv.

Når *nommo* er på spil i en retorisk sammenhæng er væsensheden på sit højeste. Hele ideen om væsenshed forudsætter at der er forbindelse mellem ord, taler og publikum. Væsenshed antyder at taler og ord er rettet ind efter publikums beskaffenhed og verdensanskuelse. Denne gruppering eller samhørighed skaber et dynamisk og stærkt samspil mellem det talte ord og taleren, men også mellem taler og publikum og ord og publikum. Denne samhørighed og *nommo* er de centrale elementer i afro-amerikansk retorik der adskiller den fra en traditionel retoriopfattelse. Uden denne samhørighed er blevet manipuleret med ordet. Det er blevet brugt for virkningens skyld. Hvad der gør samhørigheden stærk og til et eksempel på afro-amerikansk retorik er når publikum og dets mangefacetterede retoriske fællesskaber fuldt ud bliver taget i betragtning.

"AMEN!"

I den traditionelle amerikanske taleskrivningsundervisning lærer de studerende at analysere deres publikum. De studerende lærer at tage højde for den demografiske sammensætning af publikum inden de går i gang med at skrive talen. De rådes til at tænke over publikums alder, køn, race, etc., mens de arbejder på talen. Det de ikke lærer, er at være opmærksomme på publikum mens de taler. De studerende er ringe forberedt på publikums feedback, som når publikum for eksempel pludselig kommer med tilråb som "det er rigtigt!", "sig sandheden" eller "amen!" Det hænger sammen med at vi ikke i retoriundervisningen lærer de studerende om kultur og normerne i forskellige kulturer.

En afro-amerikansk funderet retoriundervisning ville lære de studerende at hvis de taler for en sort kirkeforsamling, så er det ikke sikkert at publikum bliver siddende stille på

deres pladser. Det er højst sandsynligt at nogle blandt publikum kommer med tilråb i stil med de nævnte. Det er helt normalt for et sort publikum. De forventer dynamik. De forventer at få lov til at være med. De vurderer virkningen af en tale både ud fra dens følelsesmæssige styrke og dens sunde fornuft. Talen kan være nok så logisk, men dårligt fremført, og så vil publikum føle at talen har været dårlig eller i bedste fald middelmådig. Derfor er de stilistiske træk og fremførelsen meget vigtige for det sorte publikum. Det er en af grundene til at talere som Martin Luther King, Malcolm X og Jesse Jackson var så populære og veldidte særligt i sorte samfund. De brugte gentagelse, metonymi, anaforer og metaforer til at illustrere deres ideer. De var optaget af hvordan publikum forstod og opfattede ordene, men også af hvordan ordet påvirkede publikum gennem *nommo*.

Afro-amerikansk retorik har bredt sig meget i det sidste århundrede på grund af de mange forfattere, der har forsøgt at skabe forståelse for retorik og talekunst med kulturen i centrum. Afro-amerikansk retorik er det navn vi normalt foretrækker at bruge om studiet af kulturelt og springende udviklede vidensformer, fællesskabspraksis og overtalelsesstrategier der har rod i de sorte amerikaneres frihedskamp. Vi har forklaret hvilke træk der gør afro-amerikansk retorik særegen, og det er vigtigt at bemærke at netop nu er et vigtigt tidspunkt for retoriikere rundt omkring i verden. For første gang er vi nødsaget til at se på hvordan kulturelle forskelle har indvirkning på den måde vi bruger det talte ord i offentlige forsamlings. Det er en epoke der sent vil blive glemt fordi den repræsenterer en styrkelse og en mulighed for bedre forståelse. Vi får mulighed for at se verden i dens mange farver. Frem over må vi kigge på ikke bare på afro-amerikansk kultur for at forstå retorik bedre, men på alle mulige kulturers retorik. Vi er nødt til at forstå hvordan kulturen kan have indflydelse på vores hverdag. Det er op til jer at give os indblik i disse enestående kulturelle perspektiver.

Ronald L. Jackson II og Elaine Richardson underviser på Pennsylvania State University, USA. De har redigeret antologien "Understanding African American Rhetoric", Routledge 2002.

Artiklen er oversat af Drude Beck

Sort stil

Hvad er det så de sorte talere gør hvis man skal udpege det i deres måde at tale på? Her er en række karakteristiske virkemidler i afro-amerikansk talestil:

Rytme

Talen får tit et musikalsk udtryk. Taleren bruger tempoet, intonationen og tonehøjden sammen med gentagelser og rim sådan at stemmen leverer rytmiske riffs og figurer. Stemmen er ikke kun et middel til at levere faktuel information, men et musikinstrument.

Rappin'

Taleren udtrykker sig i et meget personligt sprog. Overdrivelse, parodiering, ordspil og billeddannelse er vigtige elementer.

Stylin'

Taleren gør i passager ekstra meget ud af fremstillingen, både på ordplan og i kropssprog. Budskabet leveres i passager med ekstra meget kraft og i en indpakning der går ud over det sædvanlige.

Narrativ

Fortællinger spiller en vigtig rolle i sort talestil. Handlingsforløb med personer, steder, udvikling og pointer indgår naturligt i argumentationen.

Call and response

I sin rene form er det når publikum med tilråb svarer på talerens budskab, fx med et "Amen!" I nogle situationer hvor tilråb er upassende, optræder kun "call"-delen, det vil sige at taleren stiller publikum retoriske spørgsmål efterfulgt af en kort pause, men uden at få svar.

Signifyin'

Taleren spidder sprogligt modparten, og fremstiller sig selv som overlegen. Vigtige elementer er humor og ironi.

Fra "Understanding African American Rhetoric", kapitlet *An Afrocentric Rhetorical Analysis...* af Felicia R. Walker